

PSICHIKOS SVEIKATOS SLAUGYTOJŲ DARBE PATIRIAMO STRESO VERTINIMO METODIKA

Agnė Stolygaitė¹, Indrė Pušinaitytė¹, Viktorija Grigaliūnienė²

¹Mykolo Romerio universitetas, ²Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

Raktažodžiai: psichikos sveikata, slaugytojai, stresas.

Santrauka

Straipsnyje pristatoma psichikos sveikatos slaugytojų darbe patiriamo streso vertinimo metodika (PNJSS), skirta tirti psichikos sveikatos slaugytojų darbe patiriamam stresui. Tyrime dalyvavo 82 Lietuvos psichiatrijos ligoninių psichikos sveikatos slaugytojai (25–70 m., M = 48,49, SD=9,56). Streso vertinimo metodiką sudaro 4 subskalės: psichiatrinės slaugos gabumai (cronbach'o alfa 0,702; M = 148,59; SD = 98,93), pacientų požiūris (cronbach'o alfa 0,706), požiūris į psichiatrinę slaugą (cronbach'o alfa 0,736), bendravimas (cronbach'o alfa 0,706) - iš viso 22 teiginiai. Tyrimo metu metodikos cronbach'o alfa gauta 0,700. Metodikoje išskirtos pagrindinės psichikos slaugytojų stresorių grupės (subskalės), kurias galima vertinti atskirai.

Įvadas

Suvokiamas stresas priklauso nuo sutapimo laipsnio tarp individų ir jų aplinkos, taigi individas patiria stresą tik tuomet, jei atitinkama situacija laikoma pavojinga ir kelianti stresą [1]. Psichologai R. Lazarus ir S. Folkman stresą apibūdina kaip ypatingą asmens ir aplinkos santykį, kurį asmuo vertina kaip apsunkinantį arba viršijantį jo turimus išteklius ir keliantį grėsmę jo gerovei [6].

Slaugymas suteikia daug potencialių stresinių situacijų darbe, nes slaugytojo profesija reikalauja daug komandinio darbo įgūdžių, sugebėjimo teikti priežiūrą 24 valandas per parą, pacientui nuolat rodyti dėmesį, būti empatiškam (2). Tyrimo metu nustatyta, kad pati darbo vieta jau yra stresinė aplinka (4). Didelis stresas darbe yra siejamas su sveikatos sutrikimais (3).

Psichiatrijos ligoninėse slaugytojams dažnai tenka susidurti su stresinėmis situacijomis bei tokiais stresoriais kaip

pacientų agresija ir smurtas, kurie daro įtaką sveikatai ir gyvenimo kokybei [2].

Paskutiniu metu vis daugiau kalbama apie darbe patiriamą stresą. Tyrėjai pasirinkdami tirti slaugytojus dažniausiai neišskiria atskiros tiriamųjų grupės – psichikos sveikatos slaugytojų.

Šiame straipsnyje pristatoma psichikos sveikatos slaugytojų patiriamo streso vertinimo metodika.

Darbo objektas ir vertinimas

PNJSS klausimynas (angl. The Psychiatric Nurse Job Stressor Scale (PNJSS)) [5] skirtas psichikos sveikatos slaugytojų darbe patiriamo streso įvertinimui. Leidimą versti ir naudoti Psichiatrijos slaugytojų darbe patiriamo streso klausimyną (angl. The Psychiatric Nurse Job Stressor Scale (PNJSS)) suteikė du klausimyno autoriai Hiro-nori Yada ir Takahiko Katoh. Klausimynas verstas iš anglų kalbos į lietuvių kalbą ir adaptuotas naudojant atgalinio vertimo metodą. Pateiktas galutinis lietuvių kalba klausimyno PNJSS variantas 1 lentelėje ir aprašoma vertinimo metodika. Klausimyną sudaro 22 teiginiai.

Atsakymų vertinimui naudojama vizualinė analoginė skalė (toliau – VAS). VAS 100 mm ilgio, pateikta po kiekvieno teiginio, vienoje skalės (linijos) pusėje parašyta „visiškai ne“, kitoje – „taip“. Pažymėtas atsakymas, nupieštas apskritimas ant linijos, esantis arčiausiai „taip“ rodo aukštą, arčiau „visiškai ne“ – žemą streso lygį.

Klausimyną sudaryto keturios subskalės, susijusios su darbo stresoriais psichiatrinėje slaugoje: psichiatrinės slaugos gabumai (angl. *Psychiatric Nursing Ability*), pacientų požiūris (angl. *Attitude of Patients*), požiūris į slaugą (angl. *Attitude Toward Nursing*), bendravimas (angl. *Communication*).

1. Psichiatrinės slaugos gabumai apima teiginius susijusius su praktiniais gebėjimais, žiniomis ir požiūriu į psichiatrinę slaugą. Šią subskalę sudaro 9 teiginiai: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

2. Pacientų požiūris apima teiginius, susijusius su pa-

cientų požiūriu į psichiatrijos slaugytojus. Pacientų negatyvumas, neįgyvendinamų reikalavimų kėlimas įvardijami kaip stresoriai. Šią subskalę sudaro 6 teiginiai: 10, 11, 12, 13, 14, 15.

3. Požiūris į slaugymą apima teiginius apie požiūrių į slaugą skirtumus tarp kitų slaugytojų ir medicinos specialistų. Požiūrių į slaugą skirtumai susiję su darbo stresoriais. Subskalę sudaro 5 teiginiai: 16, 17, 18, 19, 20.

4. Bendravimas apima teiginius, susijusius su bendravimu su pacientais ir jų šeimomis. Subskalę sudaro 2 teiginiai: 21, 22.

1 lentelė. Psichikos sveikatos slaugytojų darbe patiriamo streso klausimynas (PNJSS)

Pateikti teiginiai apie dabartinį Jūsų slaugytojos (-o) darbą. Prie kiekvieno teiginio yra pateikta linija. Nupieškite apskritimą. O toje linijos vietoje, kuri geriausiai atitinka Jūsų atsakymą.

<i>Teiginio pavyzdys</i>	
1) Ar Jūs laimingas?	
Visiškai ne	Taip
0	100
1. Manau, kad aš sugebu slaugyti ir tinkamai reaguoti į situaciją. #	_____
Visiškai ne	Taip
2. Manau, kad aš galiu paaiškinti, kaip atlieku savo darbą. #	_____
Visiškai ne	Taip
3. Manau, kad aš turiu gebėjimų užsiimti slauga. #	_____
Visiškai ne	Taip
4. Manau, kad mano patirtis yra naudinga mano darbe. #	_____
Visiškai ne	Taip
5. Jaučiu, kad mano kaip slaugytojos (-o) funkcija yra aiškiai apibrėžta. #	_____
Visiškai ne	Taip
6. Manau, kad aš suprantu savo pacientus. #	_____
Visiškai ne	Taip
7. Manau, kad aš galiu išreikšti savo nuomonę kitų akivaizdoje. #	_____
Visiškai ne	Taip
8. Manau, kad aš turiu reikalingų žinių apie su slauga susijusius įstatymus, institucijas, nuostatas, taisykles, kurios būtinos slaugant. #	_____
Visiškai ne	Taip
9. Manau, kad mano profesinio tobulėjimo kryptis nėra aiškiai apibrėžta.	_____
Visiškai ne	Taip
10. Jaučiu, kad pacientai yra neigiamai nusistatę mano atžvilgiu.	_____
Visiškai ne	Taip
11. Jaučiu, kad yra pacientų, kurie turi nemalonų požiūrį į mane.	_____
Visiškai ne	Taip
12. Jaučiu, kad yra pacientų, kurie kelia grėsmę ir kurie mane gąsdina.	_____
Visiškai ne	Taip

13. Jaučiu, kad pacientų elgesys man gali daryti įtaką.

_____

Visiškai ne   Taip

14. Jaučiu, kad pacientai savo reikalavimais man daro spaudimą.

_____

Visiškai ne   Taip

15. Jaučiu, kad pacientai iš manęs reikalauja neįmanomų dalykų.

_____

Visiškai ne   Taip

16. Manau, kad įstaigos vizija ir realybė skiriasi.

_____

Visiškai ne   Taip

17. Manau, kad yra skirtumas tarp mano įsivaizduojamos idealios ir realios slaugos

_____

Visiškai ne   Taip

18. Manau, kad atskirų slaugytojų supratimas apie slaugą yra skirtingas.

_____

Visiškai ne   Taip

19. Jaučiu, kad mano ir mano vadovybės nuomonės skiriasi.

_____

Visiškai ne   Taip

20. Manau, kad aš turiu gebėjimų užsiimti visokeriopa slauga. #

_____

Visiškai ne   Taip

21. Manau, kad bendrauti su pacientų artimaisiais yra sudėtinga.

_____

Visiškai ne   Taip

22. Manau, kad bendrauti su pacientais yra sudėtinga.

_____

Visiškai ne   Taip

Tyrėjas, gavęs užpildytą klausimyną su pažymėtais apskritimais ant kiekvienos linijos esančios po teiginiu, išmatuoja milimetrų tikslumu nuo VAS skalės pradžios iki apskritimo centro. Tokiu būdu gaunamas teiginio įvertis nuo 0 iki 100. Pažymėtas atsakymas, nupieštas apskritimas ant linijos, esantis arčiausiai „taip“ rodo aukštą, arčiau „visiškai ne“ – žemą streso lygį. Teiginiai 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ir 9 yra atvirkštiniai, todėl įverčiai vertinami atvirkščiai [nuo 100 iki 0]. Gauti teiginių įverčiai yra susumuojami. Atskirų klausimyno subskalių įverčiai gaunami susumuojant atitinkamų klausimų įverčius. Aukštesnis įvertis rodo didesnę stresą.

Rezultatai

Psichikos sveikatos slaugytojų darbe patiriamo streso klausimynu (PNJSS) tirtas Lietuvos psichiatrijos ligoninių psichikos sveikatos slaugytojų patiriamas stresas. Duomenų rinkimas vyko anketavimo būdu slaugytojams pildant anonimišką tyrimo anketą. Tyrimo anketų atsakomumas – 56,47 proc. Tyrime dalyvavo 82 slaugytojai, pagal lytį pasiskirstymas: 81 moteris, 1 vyras. Tyrimo dalyvių amžiaus vidurkis 48,49 m. (SD=9,56), jaunausias – 25, o vyriausias – 70 metų.

Tyrimo rezultatai skaičiuoti naudojant IBM SPSS Statistics programą (21 versija). Klausimyno PNJSS patikimumo Kronbach'o alfa koeficientai pateikti 2 lentelėje.

Klausimyno autorių [5] pateikti cronbach'o alfa koeficientai svyruoja nuo 0,675 iki 0,869. Tyrimo metu gauti klausimyno cronbach'o alfa koeficientai yra artimi klau-

2 lentelė. PNJSS klausimyno ir subskalių cronbach'o alfa koeficientai

Klausimyno subskalės / klausimyno pavadinimas	Klausimyno autorių gauta Kronbach'o alfa [5]	Tyrimo metu gauta Kronbach'o alfa
Psichiatrinės slaugos gabumai, 9 teiginiai	0,869	0,702
Pacientų požiūris, 6 teiginiai	0,761	0,706
Požiūris į psichiatrinę slaugą, 5 teiginiai	0,675	0,736
Bendravimas, 2 teiginiai	0,843	0,700
Bendrai PNJSS, 22 teiginiai	0,816	0,771

myno autorių ir svyruoja nuo 0,700 iki 0,771.

Tyrimo metu, streso klausimyno ir atskirai subskalių, gauti vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai pateikti 3 lentelėje.

Diskusija

Paskutiniaisiais dešimtmečiais, atsirandant vis naujoms technologijoms, sparčiai keičiasi darbinė aplinka, dėl to keičiasi ir kenksmingų veiksmų, veikiančių dirbantįjį, pobūdis. Dabartinis intensyvus gyvenimas sukuria naujų psichosocialinių streso veiksmų, todėl šių veiksmų ir jų poveikio žmogui ištyrimas tampa vis aktualesnis.

Psichiatrinė slauga yra laikoma viena iš labiausiai stresą keliančių profesijų pasaulyje. Patiriamas stresas slaugytojų darbe yra vertinamas įvairiais klausimynais, dažniausiai slaugytojų streso darbe klausimynu (angl. The nursing stress-scale) [3]. Psichiatrijos slaugytojų darbe patiriama streso klausimynas (PNJSS) sukurtas įvertinti psichikos sveikatos slaugytojų patiriamą stresą. Šiame klausimyne išskiriamos pagrindinės stresorių grupės (subskalės), kurias galima vertinti atskirai. Šis klausimynas yra trumpas (22 teiginiai), todėl yra patogus naudoti.

Literatūra

1. De Jong GM, Emmelkamp PM. Implementing a stress Management Training: Comparative Trainer Effectiveness // Journal of Occupational Health Psychology. 2000; (2)5:309–320.
2. McVicar A. Workplace stress in nursing: a literature review // Journal Advanced Nursing. 2003; 44:633–642.
3. Schulz M, Damkroger A, Voltmer E, Lowe B, Driessen M, Ward M, Wingefeld K. Work-related behaviour and experience

3 lentelė. PNJSS klausimyno ir subskalių vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai

	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
Psichiatrinės slaugos gabumai, 9 teiginiai	148,59	98,93
Pacientų požiūris, 6 teiginiai	201,54	121,72
Požiūris į psichiatrinę slaugą, 5 teiginiai	258,04	112,65
Bendravimas, 2 teiginiai	102,6	64,23
Bendrai PNJSS, 22 teiginiai	710,76	258,91

pattern in nurses: impact of physical and mental health // Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing. 2011; 18:411–417.

4. Theorell T. How will future work-life influence health? // Scandinavian Journal Work Environment Health. 1997; (4)23:16–212.
5. Yada H, Abe H, Funakoshi Y, Omori H, Matsuo H, Ishida Y, Katoh T. Development of the Psychiatric Nurse Job Stressor Scale (PNJSS) // Psychiatry and Clinical Neurosciences. 2011;65:567–575.
6. Žemaitienė N., Bulotaitė L., Jusienė R., Vergyga A. Sveikatos psichologija. Vilnius: Tyto Alba, 2011.

MENTAL HEALTH NURSES' WORK-RELATED STRESS ASSESSMENT METHODOLOGY

A. Stolygaitė, I. Pušnaitytė, V. Grigaliūnienė

Key words: mental health, stress, nurses.

Summary

The present article seeks to introduce The Psychiatric Nurse Job Stressor Scale (PNJSS). 82 psychiatric nurses (ages ranging 25–70 years, M = 48,49, SD=9,56) from Lithuanian psychiatric hospitals were assessed. The measure consists of 4 subscales: Psychiatric Nursing Ability (Cronbach's alpha 0,702; M = 148,59; SD = 98,93), Attitude of Patients (Cronbach's alpha 0,706), Attitude Toward Nursing (Cronbach's alpha 0,736) and Communication (Cronbach's alpha 0,706) – 22 items in total. Research showed Cronbach's alpha of the scale to be 0,700. Main stressor groups (subscales) can be evaluated separately.

Correspondence to: viktorijagr@gmail.com

Gauta 2014-04-28